

AKŞEMSEDDİN

Ömür Boyu Öğrenci

HOCAMA "İLİM İÇİN GİTMEM GEREKEN YERİN KONUMUNU ATABİLİR MİSİNİZ?" DEDİM. KONUM BENİ BURAYA GETİRDİ

Metin özdamarlar

Altı yüz yıldan fazla hüküm sürmüş, üç kıtaya yayılmış Osmanlı Devleti anlatılırken genellikle askerî başarılarından bahsedilir. Oysaki arka planda ilmin, ilme verilen değerin, ilmin yayılması için gösterilen çabanın büyük etkisi vardır. Kimi Osmanlı'da yetişmiş, kimi yüksek ücretlerle transfer edilmiş, kimi de başka coğrafyalarda eğitim alıp Osmanlı'ya geri dönerek fayda sağlamış bu bilim insanları ilmi yayarak Osmanlı'yı zirveye taşımışlardır.

Henüz devletin ilk yıllarında Orhan Gazi, İznik'te ilk medreseyi kurmuş ve dönemin önemli bilginlerinden Dâvûd-i Kayserî'yi günlük 30 akçe gibi rekor bir ücretle buraya tayin etmiştir. Sonraki dönemlerde âlimler her daim sarayda ağırlanmış, önemli konularda fikirleri alınarak el üstünde tutulmuş, kendilerini ilme verebilmeleri için gerekli tüm koşullar sağlanmıştır. O âlimlere de çalışmak, öğretmek ve öğrenmek kalmıştır.

Osmanlı dönemi ilim insanları, tüm bilim dallarında çalışmışlardır. O alanlardan biri de tıptır. Osmanlı'da lise ve üniversite düzeyinde ders veren medreselerde pozitif bilimler (Matematik, Fizik, Kimya, Biyoloji, Tarih, Coğrafya vb.) ve dinî bilimlerin (Hadis, Tefsir, Akaid vb.) yanı sıra tıp eğitimi de verilmiştir. Medreselerde 18. yüzyıla kadar (1700'ler) Hipokrat (Milattan Önce 460-375), Galen (Ölümü: 200), İbni Sina (Ölümü: 1037), Zehravi (Ölümü: 1013) ve Razi (Ölümü: 925) gibi ünlü hekimlerin eserleri okutulmuştur. Bu eğitimlerin doğal bir sonucu olarak tıp alanında öncü olan hekimler yetişmiştir. İsmi geçen hekimler, halkın sağlığını korumayı, hastalıkları tedavi etmeyi ve insanları iyileştirmeyi temel amaç saymışlardır. Bu doğrultuda kitaplar kaleme almış, tedaviler uygulamış, ilaç karışımları hazırlamış, reçeteler yazmışlardır. Güneşin ışığını esirgemediği gibi bilgilerini kimseden esirgememişlerdir. Tıbbın bilimsel birikimine katkı sağladıkları gibi onu diğer uygarlıklara da aktarmışlardır.

Bahsettiğimiz ilim insanlarından biri de Akşemseddin'dir. Siz de şaşırıyorsunuz değil mi? Çoğumuzun Fatih Sultan Mehmet'in hocası olarak bildiği Akşemseddin aslında çok yönlü, birçok özelliği kendisinde taşıyan biriydi. O;

- Farklı alanlarda kitaplar kaleme almış bir yazar,

- Türk-İslam medeniyetine ölümsüz damga vuran tarihî bir üstad,
- Kuşatma sürecinde Fatih Sultan Mehmet'e moral ve motivasyon sağlayan İstanbul'un manevi fatihi,
- Birbirinden güzel ve dokunaklı şiirler yazmış bir şair,
- Mikrobu asırlarca önce keşfeden bir araştırmacı,
- Hastalıkların genetik yolla insandan insana geçtiğini bilimsel olarak ortaya koyan bir hekim,
- Kanser hastalığını ilk kez teşhis ve tedavi eden bir onkolog,
- Yaşantısıyla rol model olan örnek bir insan,
- Bitkilerle tedavi konusunda uzman bir fitoterapist,
- Devlet yöneticilerine yol gösteren bir danışman,
- Farmakoloji alanında oldukça deneyim kazanmış; ilaçlar, şuruplar, merhemler ve şerbetler hazırlayan bir eczacı,
- Psikolojik hastalıkların tedavisinde başvurulan etkili bir psikiyatrist,
- İnsanlara faydalı olmayı öncelikli hedef olarak benimsemiş bir hayırsever,
- Osmanlı Devleti'nin 14 ve 15. yüzyıllarına damga vurmuş bir bilgin,
- Hayatı boyunca öğrenmeye ve sürekli kendisini geliştirmeye meraklı bir öğrencidir.

BUNU BİLİN HAVANIZ OLSUN!

Kanserin teşhis, tanı ve tedavisiyle ilgilenen tıp dalına **onkoloji**, bu alanda uzman olan doktorlara da **onkolog** denir.

Genel Kültürü Artıran Kutucuk

Farmakoloji: İlaçların yararlarını ve yan etkilerini inceleyen bilim dalıdır.

BUNU BİLİN HAVANIZ OLSUN!

Fitoterapi; bitkilerin çay, şurup veya tablet gibi şekillerde insan sağlığını koruyacak biçimde kullanılmasıdır. Yunanca phytos (bitki) ve therapeia (tedavi) kelimelerinin birleşmesiyle meydana gelmiştir. Fitoterapi tıbbın alternatifidir. Sağlığı korumak amacıyla yapılan tamamlayıcı bir uygulamadır. Yani önce tıbbi tedavi uygulanmalı, fitoterapi ise destek amacıyla kullanılmalıdır.

Güzel Türkçemiz ve Dilimizin Zenginlikleri

Kitabımızda yaygın kullanışlarına yer verdiğimiz kelimelerin Türkçe karşılıkları şöyledir:

Onkoloji: **Kanser bilim**

Psikiyatri: **Ruh bilim**

Farmakoloji: **İlaç bilim**

Akşemseddin, Osmanlı Devleti'nin hem kuruluş hem de yükselme döneminde yaşamış ve tıp tarihinde “unutulmaz” izler bırakmıştır. Fatih Sultan Mehmet ile olan bağlantısı, İstanbul'un fethinde önemli rol üstlenmesi onu Türk tarihinin bilinen şahsiyetlerinden biri yapmıştır.

Akşemseddin'in ilham verici hayatına uzanacağımız bu eserde;

- Kendisine neden “Ak” yani “beyaz” ünvanı verildiğini öğreneceğiz.
- Akşemseddin'in başarı sırlarını okuyup onu kendimize örnek alacağız.
- İstanbul kuşatması sırasında Akşemseddin'in nasıl kilit bir rol aldığını okuyacağız.
- Akşemseddin'in parmak ısırtan çalışmalarıyla “gurur sayacımızı” çalıştıracacağız.
- Akşemseddin'in dönemin en iyi hekimlerinin tedavisinde aciz kaldığı hastalıkları modern tıbbi cihazlar olmadan röntgensiz, MR'siz, EKG'siz nasıl “şıp” diye tedavi ettiğini öğrenince ona olan hayranlığımızı artıracacağız.
- **Mâddetü-l-Hayât** gibi inanılmaz bir eserin içinde keşif yolculuğuna çıkacağız.
- **Hacı Bayrâm-ı Velî** gibi çok değerli bir âlimle tanışacağız.
- “**Genel Kültürü Artıran Kutucuk**”larla yeni terim ve kavramları öğreneceğiz.
- “**Bunu Bilin Havanız Olsun!**” bölümleriyle artık arkadaş sohbetlerinin en dikkat çekici kişisi olacağız.

Bu kitap, aynı zamanda size kayıtsız, şartsız, biletsiz, sırasız “Bilgi Festivali” vadediyor. O zaman sayfayı çevirin ve bilgi festivaline giriş yapın. Kitabı bitirdikten sonra

**ÖĞRENİLEN HER YENİ KELİME
50.000 BEYİN HÜCRESİNİ
HAREKETE GEÇİRİYORMUŞ.**

**O ZAMAN KİTAP BOYUNCA
BEYİN HÜCRELERİMİZ
ŞÖLEN YAPACAK DESENE...**

“Beğenmeyi ve kanalımıza abone olmayı unutmayınız.”
demeyeceğiz çünkü bu kitabın amacı Akşemseddin’i size her yönüyle tanıtmak.

- Bir de müjde verelim: Bu eser **kültür ve medeniyetimize yön verenler** seçmeli dersinin müfredatında yer alan Akşemseddin konusunda size fayda sağlayacak.

Türk tarihinin en ünlü ve en büyük kişilerinden Akşemseddin’i öğrenmeye hazır mısınız? Haydi o zaman başlayalım. Lütfen önden buyurun.

ŞAM'DA DOĞAN BİLİM GÜNEŞİ AKŞEMSEDDİN

Akşemseddin bir dönem Emeviler'e başkentlik yapmış, birçok âlimin yetiştiği Şam'da 1390 yılında gözlerini dünyaya açtı. Evliya Çelebi (Ölümü: 1684), Akşemseddin'in doğumuyla ilgili ünlü eseri Seyahatnâme'de şu ifadeleri kullanmıştır:

"Evvela sır kaynağı, olgunluk noktası, nasihatçi, gerçekleri söyleyen, dünya ve din sultanı, Kâfdağı'nın kuşu Akşemseddin Şam'da doğdu." ¹

Bu, Akşemseddin'i özetleyen çok yerinde bir cümledir. Kitap boyunca sizin de bu cümleye katılacağınıza ve altına imzanızı atacağınıza eminiz.

Tam Adı

O dönemlerde henüz soyadı olmadığı için insanlar dedelerinin, babalarının, soylarının veya boylarının isimleriyle anılır ve bilinirdi. Akşemseddin'in tam adı ise şöyleydi:

ŞEMSEDDİN MUHAMMED BİN HAMZA

1 Çankaya, Ahmet, İstanbul'un Manevi Fatihi Akşemseddin Hazretleri Tasavvuf ve İstanbul'un Fethi, Akşemseddin Hazretleri Vakfı, Ankara, 2003, s. 5.

Buradaki “bin” ifadesi “oğlu” anlamına geliyordu. Yani Hamza’nın oğlu Şemseddin Muhammed. Evet, Akşemseddin’in bir ismi de **Muhammed**.

Hz. Ebubekir’in Soyundan

Akşemseddin’in soyu baba tarafından Sevgili Peygamberimizin (sallallahü aleyhi ve sellem) yakın arkadaşı ve ilk halife Hz. Ebubekir’e kadar uzanmaktadır.

Şemseddin

Peki, Şemseddin ne demektir? Şemseddin, “Dinin Güneşi” anlamına geliyordu. Kaynaklarda onun için “Akşeyh” ünvanı da kullanılmıştır.

“Ak” Ünvanı Nereden Geliyor?

Bir soruyla devam edelim mi? Asıl adı Şemseddin olmasına rağmen biz onu “Ak” ünvanıyla birlikte Akşemseddin olarak tanıyoruz. Sizce bunun nedeni ne olabilir?

- A) Sürekli ak (beyaz) elbiseler giymeyi tercih ettiği için.
- B) İlimle uğraşmaktan saçları ve sakalları ağardığı (beyazladığı) için.
- C) Hacı Bayrâm-ı Velî tarafından bu ünvan verildiği için.
- D) Hepsisi.

Cevap: D. Her üçü de doğru. “Ak” ünvanını Hacı Bayrâm-ı Velî vermiştir. Kaynaklardan Hacı Bayrâm-ı Velî'nin Akşemseddin için “Ak bir insan” ifadesini kullandığını biliyoruz. Hacı Bayrâm-ı Velî'yi ilerleyen sayfalarda size tanıtacağız. Böylece kendisinin, Akşemseddin'in hayatına ne kadar önemli katkılar sağladığını, onun hayatında ne kadar etkili olduğunu öğreneceğiz.

Genel Kültürü Artıran Kutucuk

Akşemseddin hakkında en yetkin kaynak Emir Hüseyin Enisî'nin yazdığı **Menâkıbnâme**'dir. Emir Hüseyin Enisî, Akşemseddin'in bir dönem yaşadığı ve hayatını kaybettiği Göynük'te doğmuştur. Aynı zamanda hekimdir. Öte yandan Akşemseddin'e derinden bağlı bir kişidir. Hocasına vefa borcunu ödemek üzere bu eseri yazmıştır. Siz sormadan biz söyleyelim: **Menâkıbname önemli kişilerin hayat hikâyelerini anlatan eserlerdir.**

Yedi Yaşında Anadolu Yolunda

Akşemseddin henüz yedi yaşındayken babası ile Anadolu'ya göç ederek günümüzde Samsun'un bir ilçesi olan Kavak'a yerleşmiştir. Kavak o dönemde Amasya'ya bağlıydı. Amasya ise Osmanlı şehzadelerinin eğitildiği, valilik yaptığı, staj yaparak padişahlığa hazırlandığı bir şehirdi. Bir kültür ve ilim merkeziydi.

Yedi Yaşında Hafız

Akşemseddin yedi yaşında Kuran-ı Kerim'in tamamını ezberleyerek hafız oldu.

İlk Hocası Babası

Akşemseddin'in yaşadığı dönemlerde çocuklar ilk eğitimlerini babalarından alırdı. Akşemseddin bu konuda oldukça şanslıydı. Çünkü babası dönemin önemli hocalarından biriydi. Babası ona azimle çalışmayı ve sabırlı olmayı öğretti. Güzellikleri görmek için “güzel bakma”nın önemini gösterdi. İlme giriş kapısının “merak etmek” ve “soru sormak” olduğunu anlattı. İyi insan olmanın dünyadaki en değerli şey olduğunu aklından çıkarmaması gerektiğini söyledi. Akşemseddin babasından öğrendiklerini prensip hâline getirdi.

Yetim

Bir süre sonra Akşemseddin, babasını kaybederek yetim kaldı. Buna rağmen ilme dört elle sarıldı. Bahanelerin arkasına saklanmadı. Yetenekleriyle kısa sürede arkadaşları arasında sıvırdı. Küçük yaşlardan itibaren herkesin sevgi ve saygısını kazandı.

Nitelikli Bir Eğitim

Akşemseddin, Kavak'ta babasından aldığı eğitimin ardından Amasya ve Kavacık medreselerine devam ederek nitelikli bir eğitim gördü. İslam âlimleri tarafından döneminde yazılan kitapları büyük bir istekle okudu. İlmîni ve bilgisini artırmadığı her günü boşa geçen bir gün saydı.

Akşemseddin'in Ders Programı

Acaba o dönem okutulan dersler nelerdi? Öğrenciler hangi dersleri görüyordu? Gelin Akşemseddin'in gördüğü derslere bir bakalım.

Akşemseddin;

Nahiv dersinde, Arapçanın dil yapısını ve kurallarını öğrenmiştir.

Belagat dersinde, Arapçayı etkili şekilde kullanmayı kavramıştır.

Fıkıh dersinde, din ve dünya işleri ile ilgili kuralların bütünü hakkında bilgi sahibi olmuştur.

Hadis dersinde, sevgili Peygamberimizin (sallalahu aleyhi ve sellem) sözlerini öğrenmiştir.

Kelam dersinde, Allah'ın varlığı, birliği, peygamberlik ve ahiret olmak üzere İslamiyet'in ana ilkeleri konusunda uzmanlaşmıştır.

Tefsir dersinde, Kuran-ı Kerim'in ayetlerinin açıklamaları hakkında fikir sahibi olmuştur.

Mantık dersinde, düşünmeyle ilgili yaklaşımlar konusunda kendisini geliştirmiştir.

Meâni dersinde, sözü yerinde ve zamanında, manası açık ve akıcı bir şekilde söylemenin usul ve kuralları konusunda pratik kazanmıştır.

Pozitif Bilimler

Akşemseddin dinî bilimler yanında pozitif bilimler eğitimi de almıştır.

Karşılaştırma Zamanı

Günümüzde eğitim almak, araştırma yapmak ve seyahat etmek gelişen teknoloji sayesinde oldukça kolay. Oysa Akşemseddin'in yaşadığı dönemde bunlar çok zordu. Şimdi gelin bir karşılaştırma yapalım.

Yolculuk

Akşemseddin'in yaşadığı dönemde henüz otomobil, tren, uçak vb. icat edilmediği için deve, at, eşek gibi hayvanlarla yolculuk yapılıyordu. Bu yolculuklar çok zahmetliydi ve oldukça uzun sürüyordu.

Günümüzde ise uçak, hızlı tren ve otomobiller sayesinde yolculuklar hem kısa sürmekte hem de konforlu yapılmaktadır.

Arařtırmak

Akşemseddin'in yaşadığı dönemde teknoloji henüz gelişmediği için araştırma yapmak çok zordu. El yazması olan kitapların fazla kopyası yoktu ve bu kitaplar belli başlı Őehirlerdeydi. Bilgiye ulaşmak kolay olmuyordu.

Günümüzde ise genel ağda arama motorları kullanılarak birkaç parmak hareketiyle saniyeler içinde bilgiye ulaşılmaktadır. Dijital teknolojilerle, yapay zekâ uygulamalarıyla bilgiye erişmek oldukça kolaylaşmıştır.

